

Lord Mountbatten var den sidste britiske viceroy (en form for vicekonge) af Indien. Her taler han til indiske soldater i 1945. Den frivillige, indiske hær havde stor betydning for briterne under Anden Verdenskrig. Mountbatten var onkel til dronning Elizabeths mand, prins Philip, og blev i 1979 dræbt af en IRA-bombe. FOTO: NATIONAL ARMY MUSEUM

Sådan mistede briterne kronjuvelen i deres imperium

INDBLIK

I over 300 år herskede briterne over Indien, som var den vigtigste del af deres enorme territorium. Men tirsdag for 70 år siden var det slut.

MADS BONDE BROBERG
Jyllands-Postens korrespondent
mads.bonde@jp.dk

LONDON

Det er ment halvt i spøg, halvt i alvor.

»Jeg lukkede det britiske imperium,« siger den 90-årige Fred Brunger.

Han er veteran fra briternes dage som magthavere i Indien. Perioden sluttede den 15. august 1947. Senere var han med, da Nigeria og Britisk Guyana blev selvstændige i 1960 og 1966. Lande som Kenya og Tanzania gik også, og efterhånden gav det ikke længere mening at tale om Det Britiske Imperium, som på sit højeste havde omfattet næsten hver fjerde indbygger og hver fjerde kvadratkilometer på kloden. Intet imperium har nogensinde været større.

Hvert farvel havde sine egne dramaer, men på mange måder var imperiets afvikling uundgåelig, da et krigsudmattet Storbritannien efter Anden Verdenskrig lod Indien – som blev kaldt »juvelen i kronen« – gå.

»Vi kunne ikke holde på det mere,« siger Fred Brunger.

Han taler med Jyllands-Posten på Det Nationale Hærmuseum i London, som ligger ved siden af Royal Hospital Chelsea, hvor han bor. Det er trods navnet ikke et sygehus, men et eftertragtet soldateralderdomshjem.

Fred Brunger arbejdede i Indien som mekaniker og vedligeholdte »drengenes legetøj«, som han kalder det militære isenkram. Det skete i et område nær Afghanistan, for det daværende Indien omfattede også de lande, vi i dag kalder Pakistan og Bangladesh.

Brunger finder det i orden, at Indien fik

selvstændighed »efter alt det, vi havde taget fra dem«.

Hvor meget Storbritannien »tog« fra Indien, er i dag umuligt at gøre op. Briterne kom til Indien allerede i 1600-tallet i form af East India Company (Østindisk Kompagni), der var et privat, britisk selskab, men som i stigende grad opførte sig som en de facto-statsmagt og efterhånden satte sig på hele Indien. Kompagniet havde ry for at være korrumpet og var tiltagende upopulært, så efter et blodigt oprør blev Indien i 1858 overtaget af Storbritannien. Senere fik dronning Victoria derfor titlen »kejserinde af Indien«.

Utvivlsomt er det, at Indien skabte store formuer i Storbritannien. Og undervejs opførte briterne sig ikke altid ordentligt. Eksempelvis kritiseres de for medansvar for en stribe hungersnødsepisoder, der måske kunne være undgået. I løbet af århundrederne blev inderne dog set som stadigt mere lige med briterne, og forsvarere af imperiet vil påpege, at inderne også nød godt af vacciner, jernbaner, universiteter og andre fremskridt, og at også nogle indere blev rige på handel med Storbritannien. De britiske retsprinsipper fik Indien også; og cricket for den sags skyld.

Inderne meldte sig til hæren

Briterne behøvede ikke meget mandskab for at kontrollere Indien. De præcise tal er usikre, men ifølge en folketælling i 1921 var der over 300 mio. indere og under 200.000 europæere i landet.

Faktisk var Indien en enorm, militær *fordel* for briterne, for mange indere så sig som en del af imperiet og meldte sig til hæren. Det fik stor betydning under verdenskrigene, hvor ikke bare Storbritannien, men hele imperiet deltog. Den indiske hær bestod hovedsageligt af frivillige, indiske soldater og et mikset indisk/britisk officerskorps – dog var de højeste officersposter reserveret til briterne. Under Første Verdenskrig var den frivillige, indiske hær på over 1 mio. mand og under Anden Verdenskrig på 2,5 mio. mand. De kæmpede både i Asien, Nordafrika og Europa.

INDIEN

Farvel til "British Raj"

Ved skiftet mellem den 14. august og den 15. august 1947 sluttede "British Raj", det britiske styre i Indien. Det omfattede både direkte britiske områder og områder, som delvist var styret af forskellige indiske prinser, men reelt var britiske.

"Britisk Raj" blev afløst af to stater, Indien og Pakistan. Sidstnævnte bestod af en vestlig og en østlig del med over 1.500 km imellem sig. Østpakistan blev i 1971 til det selvstændige land Bangladesh.

I en kort periode, 1947-50, var Indien en såkaldt dominion, dvs. en selvstændig stat med den britiske konge som overhoved. I 1950 blev Indien en republik. Pakistan var en dominion indtil 1956 og blev så en islamisk republik.

Den indiske uafhængighedsmedalje blev givet til alt indisk militærpersonel, der gjorde tjeneste den 15. august 1947. FOTO: NATIONAL ARMY MUSEUM

I de sidste årtier frem mod 1947 voksede kravet om selvstændighed dog, især hos de veluddannede, som havde gået på Indiens stærkt britisk-inspirerede universiteter.

Mest kendt var Mahatma Gandhi, der havde studeret i London. En såkaldt "Quit India"-bevægelse blev slået ned i 1942, men briterne lovede inderne uafhængighed, når Anden Verdenskrig var slut.

Skånsom tilbagetrækning

For briternes vedkommende var det isoleret set en skånsom tilbagetrækning. Men det var, fordi man gik, før man blev »smidt ud«, som den 91-årige Patrick Higgins, en anden Indien-veteran, udtrykker det.

»De skød ikke på os, men de skød på hinanden,« siger han med henvisning til hinduer og muslimer.

Op til og efter den 15. august 1947 var der nemlig store uroligheder mellem de to befolkningsgrupper, som fik hvert sit land i 1947, hhv. Indien og Pakistan. Vold, sult og en gigantisk flygtningekatastrofe kostede et sted mellem nogle hundredtusinder og 2 mio. mennesker livet ved Indiens deling, som mærkedagen også kaldes. Til sammenligning døde der ifølge historiker og journalist Andrew Whitehead formodentligt kun et »etcifret« antal briter.

Patrick Higgins arbejdede på et militærhospital, hvor også indiske embedsmænd havde adgang, og fandt det »absolut fascinerende« at komme ud at tjene i imperiet som en ung mand.

»I dag kan jeg ikke altid huske, hvor jeg har lagt min frakke. Men jeg kan fortælle, hvordan det var at være 20 år og tage til Indien,« siger Higgins om, hvordan unge briter i en tid før internet og billige flyrejser kunne opleve fjerne egne af imperiet.

Han brugte dengang 26 dage på at sejle til Indien via Suez-kanalen. Netop den kanal var nogle år senere centrum for den mislykkede Suez-krig, der endeligt slog fast, at Storbritannien med sit smuldrende imperium ikke længere var en supermagt – det var kun Sovjetunionen og USA.